

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Mintatelepek

Gödöllő
2009

ÚJ-ZÉLANDI JUH-TARTÁSTECHNOLÓGIA MEZŐFALVÁN

Készítette:

Dr. Munkácsy László és Dr. Patkós István

Budapest
(1984-2007)

TARTALOMJEGYZÉK

Új-zélandi tartástechnológia összefoglaló jellemzése.....	3
1. Új-zélandi juhtenyésztés rövid bemutatása.....	4
1.1. Új-zélandi romney juh fajta.....	6
1.2. Rawahi mintafarm Új-zélandon	8
2. Juhok egész évi legelőn tartása Mezőfalván.....	10
2.1. Juhok takarmányozása a legelőn	10
2.2. Kiegészítő legelők szervezése	13
2.3. Juhok tartása és gondozása a legelőn	13
2.3.1. A vemhesítés	13
2.3.2. Anyanyáj téli tartása a legelőn	14
2.3.3. Elletés a legelőn	15
2.3.4. Bárányos anyák tartása és a bárányok eladása	16
2.3.5. Növendékek és tenyészkosok tartása a legelőn.....	17
2.3.6. A nyári időszak gondozási feladatai.....	17
3. Kísérlet eredményeiből levonható fontosabb következtetések	18

Új-zélandi tartástechnológia összefoglaló jellemzése

Új-Zélandon a XIX. század vége felé, az európaiak letelepedése óta fokozatosan alakult ki a mai legelőre alapozott állattartás rendszere, amely képessé tette az országot arra, hogy a nagy távolság ellenére sikeres legyen a világpiaci versenyben. A több mint 150 éves következetes és szigorú szelekció, valamint a tartástechnológia egyszerűsítésére való törekvés eredményeként olyan juhajták alakultak ki, amelyek a termelési ciklus egészében nem, vagy minimális emberi közbeavatkozást igényelnek, és a gazdák tevékenységének meghatározó hányadát a legelőgazdálkodás tölti ki. Ez a magyarázata annak, hogy az Új-Zélandon előállított vágóbárány önköltsége megközelítőleg 20 %-a a magyarországi mutatónak.

Annak érdekében, hogy felkeltsük a hazai juhtenyésztők érdeklődését a világ egyik legfejlettebb és feltehetően a leghatékonyabb juhhústermelési rendszere iránt, bemutatunk a következőkben vázlatosan egy új-zélandi mintafarmot, és részletesebben Mezőfalván, a hazai adottságokhoz módosított tartástechnológiát, beleértve az abban résztvevő *romney* juhajtát.

1. Új-zélandi juhtenyésztés rövid bemutatása

Új-Zélandon jelenleg az ország exportjának 60-70%-a legelőre alapozott. Az országban, a szélességi fokok és változatos tengerszint feletti magasság miatt, igen sokféle klimatikus övezet van, de általában a mérsékelt tengeri klíma a jellemző, szélsőséges hideg és meleg nélkül. Így a vegetáció, az alpesi klímaövezetek kivételével, egész évben folyamatos. Magyarországon pedig, amint az közismert, mérsékelt kontinentális klíma az uralkodó, hideg telekkel és időnként igen magas nyári hőmérséklettel. Ezért nálunk a körülmények történelmileg a hagyományos állattartás kifejlődéséhez vezettek, ami a hosszú tél folyamán istállózást, ez pedig nagy tökebefektetést, jelentős élőmunka igényt és drága takarmányozást jelent. Ez a körülmény ad a magyarázatot arra, hogy az új-zélandi gazdálkodók a legelőn előállított vágóbárányt lényegesen olcsóbban (a miénknek megközelítőleg 20%-án) állítják elő. Ezzel magyarázható, hogy a 20 000 kilométeres távolság ellenére, a nyugat-európai országok jelentős juhhús importjának több mint 80%-át Új-Zéland szállítja versenyképes áron és minőségben. Több mint 10 éve hazánkban is megjelentek a természetes körülmények között felnevelt bárányoknak, a szigorú tenyésztési és feldolgozási szabványoknak megfelelő, a mindig egységes minőségű, zamatos, porhanyós húsú termékei, konyhakész kiszerelésben (1. kép).

Báránycomb szeletelve

Báránygerinc french racks

Báránykotelett

Bárány első lábszár

Bárány keresztftartó

Bárány rollbraten

Báránycomb femur

1. kép: Új-zélandi báránytermékek

Forrás: [www.rozmar.hu/Új termékek augusztusban/bárányhúsok](http://www.rozmar.hu/Új-termékek-augusztusban/bárányhúsok)

Az egyes termékekhez igény szerint adják a javasolt étel receptjét.

Bárány bordaszelet padlizsánnalHozzávalók:

- 80 dkg bárányborda
- 60 dkg padlizsán
- 2 g fokhagyma
- 1 dl fehérbor
- 1 evőkanál olívaolaj
- só és bors
- rozmaring
- 1 adag McCain burgonyakroket

A McCain krocketet 215 fokos légkeveréses sütőben 2-3 perc alatt megsütjük. A báránybordát szeletekre vágjuk, olaj nélkül hirtelen, súly alatt egy serpenyőben megsütjük. A padlizsánt meghámozzuk, felkockázzuk, a fokhagymát és a rozmaringot apróra vágjuk, majd hozzáadjuk a húshoz. Fehérborral megöntözzük, sózzuk, borsozzuk, és egy kevés olívaolajat öntünk rá, majd készre sütjük. Az elkészült húst a padlizsánnal tányérra tesszük, burgonyakrokettel tálaljuk.

Jó étvágyat!

Forrás: www.rozmar.hu

1.1. Új-zélandi romney juh fajta

Új-Zéland juhászatának egyik büszkesége az új-zélandi *romney*, amely 1853-ban került az angliai Kent grófságból a szigetre, és az idők folyamán vált Új-Zéland meghatározó juhajtájává. Ezt a fajtát, összhangban a formálódó tartástechnológiával és annak részeként, 150 év szigorú és következetes szelekcióval alakították ki, amely rendelkezik mindazokkal a tulajdonságokkal, amelyek lehetővé teszik, hogy a világon itt állíthatják elő legkisebb önköltséggel a vágóbáránnyt.

Az országban 45 millió juhot tartanak, melynek több mint felét a romney képviseli. A mintegy 25 millió export báránynak megközelítőleg 70 %-át ez a fajta, illetve ennek keresztezett utódai adják. Ezzel a teljesítménnyel és minőséggel Új-Zéland meghatározó szerephez jutott a világ juhhús kereskedelmében.

A fajta tartástechnológiai tűrőképességét a következő tulajdonságok jellemzik:

- Mindkét nemben szarvtalan. A gyapja fehér színű, fényes.
- Hosszúgyapjas, amely magyarázatot ad arra, hogy a csapadékos és hideg éghajlati viszonyok között is helyt áll.
- A csülökszaruja szénfekete. Ez a tulajdonsága nagyfokú védettséget jelent a lábvég-betegségekkel szemben (2. kép).

2. kép: A 2006. évi kaposvári kiállításon szépség-díjat nyert mezőfalvi tenyészkos

Jól láthatók a fekete csülökszaruk.

- Legelőkézsége kiváló. Bárániai hazájában a legelőn, abrak nélkül hizlalva, jó minőségű húst, minimális faggyútartalommal, termelnek. Végterméke, a vágóbárány egységes méretű, ezért a húsiparban jól feldolgozható.
- Szilárd szervezetű, tűrőképessége nagyfokú. A mocsaras vidéktől a legszigorúbb alpesi klímaövezetekben is megállja a helyét.
- Szezonálisan ivarzik. Könnyen ellik. Olyan anyai tulajdonságai, mint a bárányok első sikeres szopásának időpontja és tartama, az anya-bárány kötődés szoros volta, az anya és báránya kölcsönös felismerésének gyorsasága a magyarázat arra, hogy legelőn, nagycsoportban sikeresen elletethető (3. kép).

3. kép: A legelőn elletés látképe Új-Zélandon

E tulajdonságainak köszönhetően kiválóan alkalmas természetszerű szabadtartásra, és az egész éven át épületnélküli legelőn tartásra is olyan körülmények között, hogy életfenntartásához, továbbá bárányának szüléséhez és felneveléséhez a takarmányellátáson kívül segítséget nem igényel. Tapasztalatok szerint ezeket a tulajdonságokat keresztezett utódai megbízhatóan öröklik.

A következő fejezetben egy romney fajtát tartó újzélandi mintafarmot mutatunk be röviden, melynek termelési eredményeit jellemzőnek tekinthetjük a fajta minőségére és a tartástechnológia alkalmazhatóságára.

1.2. Rawahi mintafarm Új-zélandon

A rawahi farm tulajdonosa Richard Warren (Rawahi Rd 2. Featherston). 550 hektáron 7600 számosállatot tart, melynek jelenleg 65%-a juh és 35%-a húsmarha. A juhászatot 1907-ben alapították, és tenyészállatokat 1924 óta adnak el. A juhállomány jelenleg átlagosan 3400 anyajuhot foglal magában, az 1200 kétfogú, másodéves toklyóval együtt. Ezen felül még 1200 elsőéves jerketoklyó és 450 kostoklyó található a farmon. A térségben az átlagos évi csapadék mennyisége 1120 milliméter. A gazdaság az ország északi-szigetének déli részén fekszik, ahol az erős széljárás és a száraz nyár a jellemző.

A farm 74 bekerített legelőszakaszra oszlik. Mindegyik legelőszakaszon 12 éves ciklusokban, diploid és tetraploid angolperje és vöröshere keverékével felújított gyepek áll az állatok rendelkezésére. Mindegyik legelőszakasz tóval vagy patakkal érintkezik. A talaj minősége rendkívül változatos. Az öntéstalajtól az iszaplerakódáson át a tengerparti kavicsig minden talajtípus megtalálható.

A 3400 anyából 2000 rekordteljesítményű, törzskönyvi ellenőrzés alatt áll (4 és 5. kép). A színvonalas és szigorú szelekciós munkának köszönhetően kiemelkedő eredmények születtek az utóbbi években a termékenységben, a testsúlynövekedésben és a gyapjútermelésben egyaránt (1. táblázat).

4. kép: A rawahi farm törzskosai

5. kép: Kétfogas romney jerketoklyók a rawahi farmon

1. táblázat: A gazdaság juhászatának termelési eredményei
(1992-2006)

Megnevezés	1992/3	1996/7	2001/2	2005/6
Anyák nettó gyapjú hozama (kg/db)	3,26	3,26	3,43	3,77
Ellett anyára jutó választott bárány (%)	118	135	134	151
110 napos bárány választási súly (kg/db)	33,6	30,8	30,7	32,2
Eladott bárányok életkora (nap/db)	234	200	214	205
Legelőn hizlalt bárányok súlygyarapodása (g/nap)	157	207	206	192
Eladott bárányok átlagsúlya (kg/db)	39,8	44,4	43,7	42,8
Évi csapadék (mm)	1041	1163	1209	871

Forrás: www.nzrams.co.nz

A táblázatban olvasható súlygyarapodási adatokat úgy kell értelmezni, hogy azt kizárólag a legelőn felvett fűkeverékkel vagy az abból készített széna, illetve fűszénázs etetésével érték el.

A bemutatott teljesítményekkel a farm tulajdonosa, Richard Warren elégedett, de hangsúlyozza, hogy napjainkban a tenyésztés és a termelés új követelményeket támaszt. Míg a korábbi évtizedekben a gazdaság vezetése arra törekedett, hogy a minimális ráfordítással maximális hozamokat érjen el, az értékesítés nem jelentett gondot. Így az extra termelési teljesítmény extra bevételt eredményezett. Addig a modern farmgazdaságban ez kevés. Ma már tekintettel kell lenni a kereskedelmi követelményekre és az üzleti eredményességre is. Ez új szemléletet követel annak érdekében, hogy a kiemelkedő termelés kiemelkedő profitot eredményezzen.

2. Juhok egész évi legelőn tartása Mezőfalván¹

A két ország közötti 1984-ben kötött külkereskedelmi egyezmény lehetőséget teremtett arra, hogy Új-Zéland két magyarországi eltérő adottságú állami gazdaságban egy-egy juhhústermelő kísérleti telepet létesítsen. Ezek egyike volt a Mezőfalvi Állami Gazdaság Sárréti üzemegysége, ahová egy, a helyi körülményekhez igazított, új-zélandi tartástechnológiát terveztek, majd meg is valósítottak. A kísérletet 3 évig új-zélandi szakértők helyi tanácsadással segítették. A behozott 800 állatot magában foglaló romney fajtájú juhból az árutermelő telepet 600 állattal népesítették be, 200 törzskönyvi ellenőrzött állományt pedig elkülönítve a központi majorba telepítettek.

A következőkben **azt az árutermelő tartástechnológiát mutatjuk be, amelyet** tervezői és üzemeltetői a hazai viszonyok figyelembe vételével, **a juhállomány egész évi épület nélküli legelőn tartására és önkiszolgáló takarmányozására alakították ki.**

2.1. Juhok takarmányozása a legelőn

A téli-nyári legelőn tartáskor jellemző, hogy a termelési ciklus az őszi termékenyítéssel kezdődött, és a következő év nyarán, a bárányeladással fejezték be, továbbá az is, hogy évente egyszer ellettek, és 100-120%-os hasznosult szaporulattal számoltak.

¹ A fejezet megírásakor a szerzők a kísérleti telepek tervezőinek és tanácsadóinak különböző szakanyagaira, valamint az üzemeltetésben közvetlenül résztvevő gazdasági vezetők, így elsősorban Szentpáli Károly, Turi János tapasztalataira és saját szakmai megfigyeléseikre támaszkodtak.

2.1.1. A legelő felszerelése és használata

A juhok egész évi legelőn tartását a volt Mezőfalvi Állami Gazdaságban, az új-zélandi szaktanácsadók irányításával, 1985-ben kezdték el. A kísérleti telepen az új-zélandi romney fajtába tartozó juhokat egész éven át a legelőn tartották. Az anyákat évente egyszer ellették, a bárányokat mint végterméket legelőn hizlalták, majd onnan értékesítették.

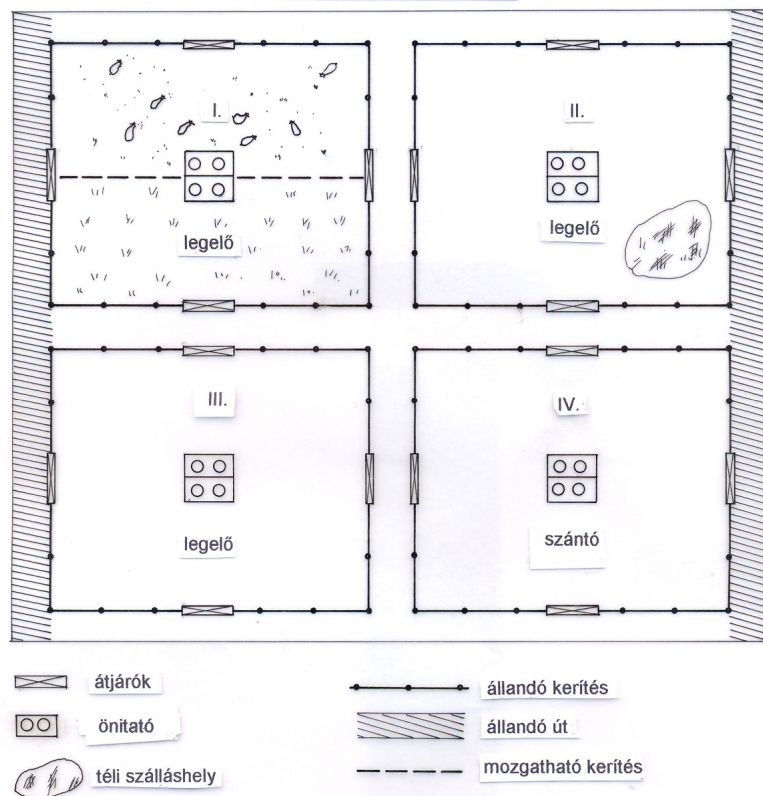
A juhok ellátását a gazdaság Sárréti üzemegységén elterülő 90 ha gyep és 30 ha, a legelőhöz közvetlenül csatlakozó szántó szolgálta, amely részben vízzel borított, mocsaras térség része. A 120 ha területet 30 hektáros szakaszokra osztották úgy, hogy mindegyik szakaszt állandó jellegű (fix) vasbeton és fa oszlopokra helyezett villanypásztor vezetőke határolta (*1. ábra*). Az ötsoros huzalból készített kerítésből négy huzalt áramforráshoz kötötték. Az ötödik, legalsó huzalba nem vezettek áramot, mert azt a felnövő fű letestelhette volna. A 30 hektáros legelőegységeket a legeltetéskor mozgatható (mobil) kerítéssel vették körül. A kapukat úgy méretezték, hogy azokon az állatokon kívül a munkagépek, a takarmány- és állatszállító járművek is közlekedhettek. A legelőszakaszokra fagymentesített önitatókat helyeztek. Az itatókat úgy helyezték el, hogy azokhoz egész évben – a kisebb szakaszokra való felosztás idején is – minden egyes csoport hozzájuthasson.

A kísérletnek alapvető feltétele volt, hogy a legelő fűhozama a juhok igényével összhangban legyen. Ennek megfelelően valamennyi korcsoportnak a saját fenntartását és gyarapodását a legelőn kell elérnie minimális, a gazdaságban termelt szántóföldi és vásárolt takarmány felhasználásával.

A helyi körülményekhez alkalmazott új-zélandi tartástechnológia bemutatását egy 600 anyás nyájnak és éves szaporulatának ellátását, valamint gondozását időrendi sorrendben, a könnyebb megértés érdekében, kissé leegyszerűsítve mutatjuk be.

A füves és a kiegészítő legelő telepítéséhez, valamint annak kezeléséhez tartozott egy traktor pótkocsival és munkagépeivel (fűkasza, rendsodró, eke, borona, vetőgép és a fű felújításához felülvető gép). Az állatok gondozásához egy új-zélandi mobil válogató-kezelő karámot vásároltak. A juhok nyírásához a telepen épült egy nyíróház is.

A nyári takarmányozási időszakban egy-egy gyepes szakaszon négy növedékkal számoltak. Egy 30 hektáros szakaszcsoportból, átlagos évjáratban a fűvet szénának takarították be. Ez fedezte az állomány téli szénáigényét. Az abraktakarmányokat, zömében gabonaocskót, valamint a takarmány- és alomszalmát a gazdaság egyéb üzemegységéből szerezték be.

I. ábra: A legelőn tartás vázlata

2.2. Kiegészítő legelők szervezése

A 120 ha legelőterületből 90 hektárt fűkeverékkel vetettek be. A maradék 30 hektárt pedig a kiegészítő téli és nyári legelők vetésére használták fel.

A szántóként kijelölt 4. szakaszon – kiegészítő legelőként – a következő növényeket vetették:

- *Nyár végi vetéssel* novemberi-decemberi és télvégi legeltetésre a rozs és a repce szolgált. Kedvező évjáratban a már legeltetett növények kora tavasszal ismét sarjadtak és legeltethetők voltak.
- *Tavaszi vetéssel* júliusi és augusztusi legeltetésre szudáni fűvet vagy kölest és kukoricacsalamádét, zabos borsót júniusi szenázs-betakarításra vetettek, és utána júliusban tarlót legeltettek. Zabos borsó után, ha szükség volt rá, augusztusban másodvetésként téli legelőt telepítettek.

Abban az esetben, ha a tavaszi első növedék bőséges volt, akkor szemesként való betakarításra, tavaszi árpát is vetettek.

2.3. Juhok tartása és gondozása a legelőn

2.3.1. A vemhesítés

A vemhesítési ciklus november 10-től december 31-ig tartott. Ezt egy hónappal megelőzve az anyaállatokat átvizsgálták, beleértve a tenyésztésre kiválasztott 1,5 éves jerketoklyókat is. Ilyenkor a válogatón átengedték a nyáját. A sánta vagy egyéb betegségben szenvedő, sovány egyedeket kiemelték, és indokolt esetben, az éves tenyésztésre már alkalmatlan anyákkal kicseleztezték. Az észlelt hiányosságokat kijavították, így a sánta egyed csülkét lekezelték, majd visszahelyezték a nyájba. Ilyenkor végezték el az anyák és kosok tisztogató nyírását is. Mindenekelőtt a nemi szervek környékéről vágta le a gyapjút, hogy az ne akadályozza a párzást. Vemhesítés előtt 3-4 héttel, tehát október 15-e táján, a jobb termékenyülés érdekében, javították az anyák takarmányozását.

Legelőn tartáskor a tenyésztők számolhatnak azzal, hogy *a termékenyítés időszakában minden kilogramm súlygyarapodás, az egyedeknél átlagosan 2 %-kal növeli a nyáj szaporulatát*. Ennek megfelelően egy átlagos 5 kg élősúly növekedés 10 %-kal növeli a választott bárányok számát. Ilyenkor arra kell törekedni, hogy az anyák takarmányfelvételét a lehetőség mértékéig, de legalább 50%-kal megnöveljék. Ezt Mezőfalván úgy valósították meg, hogy a gyengébb legelőszakaszról egy jobb minőségűre vagy vetett legelőre terelték az állatokat.

Megjegyezzük, ha ezek közül egyik megoldás sem lehetséges – erre aszályos esztendőben számos példa van –, akkor abrakolni kell a nyájat. A szemes abrakot, ocsút, kukoricát naponta meghatározott időben, a legelőre szórták hosszú sávban úgy, hogy az anyák tülekedés nélkül hozzáférhettek. Az abrakolást a termékenyítés végéig folytatták. A napi abrakadag mennyiségét a nyáj átlagos kondíciója szabta meg. Ez juhonként napi 0,2-0,5 kg lehetett.

A termékenyítési időszakra a kosokat is előkészítették. Az egyedi átvizsgáláson és a tisztogató nyíráson kívül javították a takarmányozásukat is oly módon, hogy jobb legelőszakaszra telepítették őket. Annak érdekében, hogy megelőzzék a hibás kos használatát, kosonként megvizsgálták a spermát. Ennek elmulasztása pótolhatatlan kárt okozhatott volna a bárányszaporulatban.

November 10-én behelyezték a legjobb kosokat a nyájba. Az első alkalommal termékenyítésre kerülő toklyókra vásárolt kosokat helyeztek, hogy elkerüljék a nemkívánatos rokontenyésztést. Megjegyezzük, hogy olyan juhászatokban, ahol nincs szükség az apák ismeretére, a vadpároztatás alkalmazható. A törzsnýájnál viszont, ahol törzskönyvi ellenőrzés van, és tenyészállatokat terveznek eladni, kosonként háremeket ajánlatos kialakítani. Csak ily módon azonosíthatók a született báránók apja.

A termékenyítési ciklust december 31-én befejezték, és ennek megfelelően kivették a kosokat a nyájból.

2.3.2. Anyanyáj téli tartása a legelőn

A tél beálltakor, amikor a legelő füve elfogyott és lehullt az első hó, kiegészítő takarmányozásra volt szükség. Ilyenkor elkezdték a betakarított takarmányok, a széna vagy kukoricaszilázs etetését. Erre kijelöltek a legelőn egy, a kapuhoz közeli helyet, amely traktor vontatta járművel könnyen megközelíthető, és vízmentes volt.

Ellés előtti időszakban ismét elkezdték a nyáj abrakolását. Az erre kijelölt helyen a szükséges abrakmennyiséget naponta meghatározott időben, hosszanti sávban a gyepra szórták. A juhok számára kiváló abraktakarmány a különböző gabonamagvak keveréke vagy ezek ocsúja.

Mivel a szarvasmarhákkal ellentétben, a juhok a szemestakarmányokat megrágják, ezért az abrakot szemesen adagolták. Emellett bálázott szénát etettek. Megjegyezzük, hogy újabban körbálákba préselt szénával látják el a törzsnýáját, és a bálákat köretetőkbe helyezik. Figyeltek arra, hogy a nyáj minden tagja hozzáférjen a szénához, és a szükséges mennyiséget el is fogyaszthassa.

A takarékoság érdekében csak akkor adagolták a következő bálákat, ha a széna legnagyobb része már elfogyott, és így megelőzték annak pocsékolását.

Szilázs etetésekor hasonlóképpen jártak el, azzal a különbséggel, hogy az abrakot a sávban leszórt szilázsra hintették, a legegyszerűbb módon, zsákból.

Szükség volt takarmányszalma etetésére is. Ilyenkor a legelő legmagasabb helyén kijelölt pihenőterre állították le a szalmabálákat. Majd a bálákat egyenként megszabadították a kötözőzsinegtől annak érdekében, hogy a juhok körbeállva, könnyedén szétbonthassák azokat. Az el nem fogyasztott szalma mint alom, javította a fekvőtér kényelmét.

2.3.3. Elletés a legelőn

A termékenyítés időpontjából adódóan, az ellési időszak április 10-én kezdődött és május 31-ig tartott. A legelő fejlődésétől függően, az ellések időpontja előtt 4-6 héttel megkezdték a juhok előkészítését az ellésre. Ilyenkor jobb legelőszakaszra vagy vetett takarmányra (rozsra, repcére) engedték a nyáját. Ha szükséges volt, akkor a legelő kiegészítéseként tartósított tömegtakarmányt és abrakot is kiadagoltak. Az abrak napi adagja, a nyáj kondíciójától függően 0,2-0,5 kg között változott (6. kép).

6. kép: Romney x merinó F1-es anyák bárányaikkal Mezőfalván 1955-ben

A várható ellés előtt 2 héttel a válogató folyosón átnézték az anyákat. A tőgy és a péra környékén –, valamint szükség szerint a szem körül is – egyedenként elvégezték a tisztogató nyírást. A merinótól eltérően a hosszú- és durvagyapjas juhoknál, mint a romney is, különösen fontos, hogy a gyapjú ne akadályozza az ellést, az újszülött bárányt a szopásban, illetve az anyát a báránya szemmel tartásában, illetve megtalálásában.

Az elletést a következőképpen szervezték: a leellett anyákat bárányaikkal együtt azon a legelőszakaszon hagyták, ahol azok megellettek. A még meg nem ellett anyákat pedig naponta átterelték a következő szakaszra. A vemhes anyák az első napokban nehezebben viselték az új szakaszra való átmenetet, de napról-napra jobban hozzászoktak ehhez, és a hívó szóra vagy zajra – a többet ígérő legelő reményében – önállóan átmentek a mindig újabb és újabb legelőszakaszcra. A leellett anyák ugyanis nem hagyják el a még nehezen mozgó bárányaikat. Előnye ennek a módszernek, hogy az egy napon született bárányok könnyen azonosíthatók anyjukhoz, mivel azok a gyepon annak közelében tartózkodnak. Ilyenkor két ember azonosíthatja őket. Az egyik megfogja a kisbárányt, míg a másik leolvassa az anyja számát a krotáliáról, és beírja egy naplóba. Aztán a fogva tartott bárány fülébe behelyezi az annak azonosítására szolgáló krotáliát. Az újszülött bárányokat naponta kell megjelölni, mert később már nagyon nehéz megfogni, és kézben tartani azokat.

Ennek a rendszernek az előnye, hogy a naponta egy-egy szakaszon hagyott bárányok mindig egykorúak. Majd az ellés után 4-5 nap múlva, az egyes kiscsoportokat összerelték, és így folyamatosan kialakultak a 80-100-as, majd ennél is nagyobb bárányos anyacsoportok. Az idő előrehaladtával az egyes csoportok egymás utáni páros összeengedésével a folyamat tovább zajlott mindaddig, míg az utolsó vemhes anyá is le nem ellett. Végül kialakult a végleges 600-as anyacsoport bárányaival.

2.3.4. Bárányos anyák tartása és a bárányok eladása

A bárányos anyák számára a legelőn mindig jó körülményeket teremtettek annak érdekében, hogy a bárányok fejlődése a lehető legjobb legyen. A fiatal állatokat 60-70 napig engedték szopni. Majd ennek elteltével, a nagy melegek beköszönte előtt, június második felétől, 21-24 kilogrammos élősúlyban, közvetlenül az anyjuk alól értékesítették. Azokat a jerke- és kosbárányokat, amelyeket tenyésztésre kiválasztottak, továbbra is az anyjuk alatt tartották. Ezeket már korábban, május első felében, általában 3-4 hetes korukban – a légyjárás kezdete előtt – farkalták.

A jerkebárányoknál 3 farkcsigolyát hagytak, hogy a legyek elől a péra fedve legyen. A kosoknál, a végbél lefedéséhez elegendő 2 farkcsigolyát hagyni. Azokat a bárányokat, amelyek kis súly vagy más ok miatt nem adtak el, továbbra is az anyjuk alatt tartották, míg el nem adták őket. A tenyésztésre kiválasztott bárányokat július második felében leválasztották.

2.3.5. Növendékek és tenyészkosok tartása a legelőn

Választás után új növendékfalka alakult: a 3 hónapostól az egyévesek korcsoportjáig. Az előző évi születésű jerketoklyók pedig az egyévesből 1,5 éves korcsoportba léptek. Így júliustól a novemberben kezdődő termékenyítésig két növendékfalkát tartottak. November 10-e előtt a már 1,5 éves jerketoklyók csoportja az anyafalkába került. Ettől az időponttól ismét egy növendékcsoport volt a tenyészetben. Ezeket a növendékeket a továbbiakban is külön figyelemmel tartották, hogy koruknak és fejlődésüknek megfelelő ellátásban részesüljenek. Nyári időszakban, a két növendékfalkát a legjobb legelőszakaszra telepítették. Télen pedig a külön csoportot képező fiatal jerketoklyókat ugyancsak elkülönítve az anyafalkától, másik legelőszakaszon teleltették. Téli takarmányukhoz tartozott a jó minőségű széna és a rendszeres abrakolás, amely általában 0,3-1,5 kg vegyes szemes gabona vagy ocsú volt.

A 600 anyajuh termékenyítéséhez szükséges 12-14 tenyészkost egy védettebb legelőszakaszon biztonságosan elkerítették. Jó nemzőképességük fenntartása érdekében egész évben jó közepes kondícióban tartották őket. Az évente 2-3 kiselejtezett tenyészkos utánpótlására minden év őszén, tartalékkal növelt létszámban, növendékkosokat válogattak ki, majd behelyezték azokat a tenyészkosok csoportjába.

2.3.6. A nyári időszak gondozási feladatai

Július és augusztus hónapokban, a nyári aszály idején, kiegészítő takarmányozásra volt szükség. Erre nyújtott lehetőséget a legelőhöz közvetlenül kapcsolódó bekerített szántó, ahová különböző legeltetésre alkalmas takarmánynövényeket vetettek (1. ábra). Ezt a nyári legelőt mobilkerítéssel annyi kisebb szakaszra osztották fel, ahány nyájat, kisebb állatcsoportot kellett legeltetniük.

Szeptember elején került sor az anyák selejtezésére. A selejt állatokat nem hizlalták, hanem jól tartva a legelőn, az ősz folyamán, a szüret idején, kis tételekben értékesítették.

Októberben egészítették ki a 600 anyás nyájat a megfelelő számú jerketoklyóval. Ezzel a művelettel elkezdődött az őszi termékenyítésre való felkészülés, és vette kezdetét az új termelési ciklus.

A kísérleti telep néhány éves üzemeltetés után felszámolásra került.

Az import romney törzsállomány egy része, 70 anyja, Csehországba került továbbtenyésztésre. A megmaradt tenyészet, ma egy kisebb anyalétszámmal (30-40 db) képviseli ezt a nagy értékű fajtát.

3. Kísérlet eredményeiből levonható fontosabb következtetések

- A megmaradt törzsállományt hivatalos törzskönyvi ellenőrzés alatt tartják. Ennek 2004. évi adatait a 2. táblázatban mutatjuk be. Az állomány az eredeti import negyedik, ötödik nemzedéke. Termelési eredményeik hasonlóak, mint az új-zélandi állományok azonos mutatói. Az adatok arra engednek következtetni, hogy ez a törzsállomány megszokta, és alkalmazkodott a magyarországi környezeti, és mindenekelőtt a klimatikus viszonyokhoz. A báránykori súlygyarapodások alacsonyabbak, mint a hazai gyakorlatban azt megszoktuk, azonban ezek a teljesítmények alapvetően legelőn, hizlalással születtek, amelyek elismerésre méltó teljesítményként értékelhetők.
- A romney fajta, hasonlóan más új-zélandi fajtákhoz, mint például a corriedale-hez, kiváló anyai tulajdonságokkal rendelkezik, amely lehetővé teszi az anyák nagy csoportban való elletését. A kísérleti tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a tulajdonságok megfelelően öröklődnek a fajtaival keresztezett merinó F₁-es utódoknál is.

2. táblázat: A törzskönyvi ellenőrzött romney anyajuhok 2004. évi adatai Mezőfalván

Megnevezés	Záró létszám	Nyírósúly (kg)	Szaporulati százalék (%)	Báránykori súlygyarapodás (g)	Éves testsúly (kg)
Mezőfalva Rt.	41	5,5	161,9	236,1	45,5

Forrás: MJSZ, 2004. évi zárás

- A kísérleti telepen az állatok egészségügyi ellátását, a termelés folyamatát és a tenyésztést szolgáló válogatást, mérlegelést segítette a rendkívül könnyű és sokirányú felhasználást lehetővé tevő válogató és kezelő rendszer. Ez a technikai felszerelés az egyik meghatározó eleme az Európában szinte hihetetlen mértékű élőmunka termelékenységnek. Nem ritka, hogy egy család és egy alkalmazott 10.000 juhot is meghaladó állomány valamennyi gondozási feladatát képes ellátni (7. kép).

- A hazai illetékes szakemberek megismerhették a gazdaságba telepített nyíróházat, ahol kényelmes és szakszerű felszereléssel, kezelőhelyiségekkel és eszközökkel ellátott munkakörülmények között végezheték el a nyíróemberek a munkájukat.

7. kép: Válogató-kezelő rendszer használat közben Új-Zélandon

- Meglepő, hogy nem hoztak be a kísérleti telepre, a közép-európai gyakorlattal összehasonlíthatatlanul több feladatot ellátó, és ezért a nagy létszámú, több ezres juhászatokban nélkülözhetetlen munkakutyát. Példának említjük a border collie munkakutyát, amely már megjelent egy-két hazai juhászban is.
- A kísérlet igazolta a termelés folyamatában az ellenőrző mérések fontosságát. Annak érdekében, hogy a bárányok fejlődésének egyenletessége és színvonala meghatározó jelentőségű az egyedek egész életére. A fejlődésben bekövetkező törés a fiatal juhoknál helyrehozhatatlan következménnyel jár: például ha a tenyésztésbe vételkori élősúly az új-zélandi romney jerkéknél nem éri el a minimum 40 kilogrammot, akkor felnőtt anyaként sem éri el a megkívánt minimum 55 kilogrammot. Az élősúlycsökkenés pedig befolyásolja az adott állat egész életteljesítményét.

- A kísérletek egyértelműen bizonyították azt is, hogy a hazai klimatikus viszonyok között a szabad tartásnál nem nélkülözhető a nyáron, különösen a hőségnapokon, az állatoknak árnyékot nyújtó lehetőségek megteremtése nyitott színekkel, színszerű építményekkel vagy akár facsoporttal.

Amint arra már az előbbiekben utaltunk, 1984-ben joggal élt a lehetőséggel az akkori Mezőfalvi és Lajta-Hansági Állami Gazdaság vezetése, hogy kipróbálják az új-zélandi juhhús tartástechnológiai rendszert. Mi, a mezőfalvi tapasztalatokat ismertettük azzal a céllal, hogy gondolatokat ébresszen a hazai juhtenyésztőkben annak ellenére, hogy a szóban lévő tartástechnológia és fajta már több mint 20 éve került be az országba.

További információ és szaktanácsadás:

Dr. Munkácsy László

mun12797@ella.hu